

ДЛЯ МЕНЕ ЛІДА ЧУПІС — ЗНАЧИМА ЛЮДИНА

Такі особистості наче народжені з грифом «особливе призначення»... За її життя у мене було багато питань до неї, здебільшого мовчазних. А відповіді несподівано прийшли після 10 років від дня її смерті. У віршах, п'єсах...

Ліда не могла не писати... Могла б бути і актрисою, жанр трагікомедії легко б їй удавався. Трагедія — в нереалізованості багатоталантності, дарованій при народженні. Комедія — в намаганнях реалізуватися в умовах совкового Києва без блату, протекцій, з наївною вірою в допомогу тих, кому давала читати та редагувати своє...

1989 рік. Вона — помічниця режисера, я — актриса, репетирували «Археологію» з випускником знаменитого московського режисера А. Васильєва. З нікому невідомим Більченком Валерієм. Тодішній художній керівник київської Молодіжки Володимир Оглоблін ризикнув не тільки дозволити постановку маловідомому в Києві режисеру, а й не втручався в репетиційний процес. Ліда ж стала в Більченка і помічником, і зримим янголом-охоронцем. «Танька, у нього космічний зв'язок... Йому потрібно допомагати в усьому! Оберігати... Почекай, зараз чайок Білі віднесу і... ти зрозумієш...», — втовкмачувала Ліда в мою голову, стомлену від репетицій та ситуацій довкола них. Вибухово-напружена атмосфера нерозуміння і очікування провалу вистави від декотрих колег, не зайнятих в «Археології», внутрішні «нерви» акторів, зумовлені хвилюванням та виснажливими репетиціями перед задачею вистави... Чупіс, наче

забираючи на себе весь негатив, тихенько підбадьорювала, заварювала чай та каву і дивилася, дивилася кожну репетицію... О, наша перша глядачка і свідок народження театру, Лідочка Чупіс! Іноді вистачало тільки її широко відкритих очей та щирого захоплення: «Які ж ви... геніальні!..» — після репетиції, щоб на ранок про це згадати і знову мати наснагу, попри все. Вона охороняла нас від підглядань допитливо-налаштованих «стукачів», намагаючись зберегти особливий стан психофізичних акторських тренажів від цинізму розрахункового глузду. Заспокоювала Більченка у його відчаї, коли, не розуміючи, ми починали спочатку репетиції в звично-банальній манері театральних випускників вісімдесятих років. Ліда, сама беззахисна, неначе енергетично-охоронним колом створювала довкола нас сонячне «бути!». Вважалося, що її прототип у виставі — Поліна. Таке собі дитя природи, дівчина поза соціумом, живе як і де доведеться, мандруючи з молодим чоловіком на ім'я Крішна... В виставі «Археологія», у холі 2-го поверху Молодіжки...

Якою ж утішною та радісною була Лідина і наша перемога! На обговоренні вистави художньою радою славнозвісний Володимир Миколайович Оглоблін захоплювався побаченим, вітаючи Молодіжку з талантом молодого режисера та з наявністю в трупі обдарованих акторів. Так почалася історія «Малої сцени». Лідуся сяяла, присвячувала нам вірші і гнівливо відтинала будь-які спроби обляяти виставу. Публіка намагалася дістати квитки, Лідочка ставила додаткові стільці, щоб ще хоч кілька глядачів змогли втиснутися в невеличку залу. І перед кожною «Археологією» помічниця режисера Чупіс Лідія під час наших акторських тре-

нажів охороняла тишу довкола сценічного майданчика, обороняла налаштованість на свято акторської душі — «гру в життя» в улюбленій виставі. І стала своєрідною хресною мамою «більченківців»... Вона була щаслива...

Новий сезон в театрі ми розпочинали без кінної міліції, щоправда, дістати квитки навіть для близьких і рідних не могли. І запрошення на фестивалі. Перший «Золотий лев» у Львові зібрав дійсно щонайкраще з нових сподівань та відкриттів театрального прориву кінця вісімдесятих. Для нас фестивалі вистави, як і на рідній Малій сцені, перш за все — величезна репетиційна напруга. Лише після фінальних аплодисментів, нарешті, відпочинок. Тому й не дивно, що моє обличчя набуло вигляду східної Йоко, з алергічними набряками над очима від перевтоми. Ніяк неможливо було це виправдати на моєму європеїдному овалі, окрім як «хронічна алкоголічка», що шкодило б виставі. А глядач — в метрі від нас, ніякий грим не врятує! Лідуся глянула на мій «фейс», дочекалася Більченківського «Відпочивайте, але не розслабляйтеся» і відвела за куліси. За хвилин 15, не торкаючись руками, Ліда відпрасувала моє обличчя до вжиткової готовності, алергія зникла! Я ж відчувала себе не в темній залі пилюжного, старого львівського колишнього вар'єте, а на чистих, прозорих хвилях сонячної Адріатики... Глянула їй в очі і промимрила: «Лідо! Ти...». Вона, сміючись, перепинила мене: «Танька, ще відпочинь... Хвилин з десять... До тренажу... Я гукну...». При цьому у самої Чупіс — повна відсутність «гордоців визначної народної цілительки»!

Потім були наступні знані вистави Більченка. Ліда несподівано пішла з театру, не особливо по-

яснюючи — чому. Володимир Миколайовичу, який залишав театр, не вдалося переконати високопосадовців в доцільності призначення безпартійного Валерія Більченка на посаду художнього керівника Молодіжки, утворився Більченківський КЕТ...

Після того я кілька разів зустрічала Ліду випадково. Вона лаконічно оповідала про власні намагання заробити на життя прибиральницею, доглядальницею, медсестрою. Про сина, заради якого варто й далі намагатися... Ніколи не ремствувала на долю, хоча часи «перестройки» вже викидали людей за межі нормальних, цивілізованих стосунків. А Ліда більше питала, ніж розповідала, уважно мене розглядала. Здавалося, щось хотіла сказати, але зупиняла себе. І посміхалася... Іноді дуже журно. Наче відала все... що попереду.

Зрештою, я з жахом почула від знайомих — Чу-піс щезла! Міліція шукає. А згодом про тіло, яке знайшли закопаним у підвалі Лідиних знайомих, з котрими святкувала весняне свято... І розповідки про ексцентричність її характеру, про невлаштованість, про те, що «сама винна...». Для мене це мало пов'язувалося з Лідою. Можливо, я не знала її особистого життя, але мої зустрічі з нею були про інше. Не знала й про те, у кого могли б зберегтися її твори. І от несподівано, дякуючи Центру Курбаса й Олені Шапаренко, Ліда навідала мене наприкінці 2006-го у віршах та п'єсах. І розповіла те, про що мовчала під час наших зустрічей.

За рядом чисел на папері
гойда чийсь горбату тінь
під звук різкий, що вибив двері
в позачасову глибочінь.

Хто він — не перший й не останній,
який в снігах ім'я сховав!
Є десять літ без листування...
І той — Хто Зими Рахував...

Це — з низки віршів Ліди 1989 року з присвятою учасникам «Археології». За сім років до її вбивства...

Можна розрахувати, чого і коли людина досягне, переступаючи внутрішні моральні межі. Зрештою, можна стати відомою та багатою людиною за великого бажання. Але не прорахуєш любові, не прорахуєш світлої пам'яті про себе. Замість толерантного мовчання. Не прорахуєш життя 41 року земної юдолі, де спокусам компромісного соціуму безборонна, невлаштована, маленька, але з Божою іскрою жінка відповідає: «Як можу, живу... Та гуляйте, ви!... Я так чую... Тому пишу...». Не зазіхаючи на будь-які форми визнання в Україні. Почути б нам отак, як чула вона!..
Ліда ж... вона вже вдома...

Тетяна Шуран